

ધોરણ 10ના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ અને વ્યવસાય પંસદગીનો અભ્યાસ

નીતિન કે. સાવજ

રીસર્ચ સ્કોલર, શિક્ષણશાસ્ત્ર, સુરેન્દ્રનગર યુનિવર્સિટી, વઢવાણ

ડૉ. જગદીશ કે. રણોદરા

અસોસિએટ પ્રોફેસર, શિક્ષણશાસ્ત્ર, સુરેન્દ્રનગર યુનિવર્સિટી, વઢવાણ

1. પ્રસ્તાવના

દરેક વિદ્યાર્થીને પોતાના ઉજ્જવળ ભવિષ્યની ચિંતા હોય તે સ્વાભાવિક છે. ઘણા વિદ્યાર્થીઓ ભવિષ્યમાં પોતાને શું બનવું છે, તેની યોજનાઓ પણ મનમાં ને મનમાં તૈયાર કરતા હોય છે. દરેકની ઊંચી અપેક્ષા હોય તે સ્વાભાવિક છે. પરંતુ તેમની અપેક્ષા પ્રમાણેની લાયકાત, ગુણવત્તા શૈક્ષણિક સિદ્ધિ વગેરે તેનામાં છે કે કેમ તે એક મોટો પ્રશ્ન છે?

સંશોધક ધોરણ 10 ના વિદ્યાર્થીઓને ગણિત વિજ્ઞાન શીખવાડે છે. જ્યારે અનૌપચારિક રીતે ચર્ચા થાય ત્યારે વિદ્યાર્થીઓને તેઓએ ભવિષ્યમાં શું બનવું છે, તેની ચર્ચા કરતા હોય છે. ઘણી વખત વિદ્યાર્થી ખૂબ ઊંચા સપના સેવતો હોય પરંતુ તેની શૈક્ષણિક સિદ્ધિમર્યાદિત જણાતી હોય તેવું માલુમ પડ્યું. વિદ્યાર્થીઓમાં રહેલી શૈક્ષણિક સિદ્ધિ અને તેની આકાંક્ષાઓ વચ્ચે કોઈ સંબંધ છેકે કેમ તે તપાસવા માટે પ્રસ્તુત સંશોધન હાથ ધરવામાં આવ્યું હતું.

2. સંશોધનના હેતુઓ

- ધોરણ 10 ના વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ જાણવી અને તેનાઆધારે હોશિયાર, મધ્યમ અને નબળા એમ ત્રણ વિભાગમાં અલગ તારવવા.
- વિદ્યાર્થીઓની વ્યવસાય પંસદગી જાણવી.
- હોશિયાર વિદ્યાર્થીઓની વ્યવસાય પંસદગી જાણવી .
- માધ્યમ વિદ્યાર્થીઓની વ્યવસાય પંસદગી જાણવી .
- નબળા વિદ્યાર્થીઓની વ્યવસાય પંસદગી જાણવી .

3. સંશોધનના પ્રશ્નો

- ધોરણ 10 ના વિદ્યાર્થી ની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ શી હશે?
- ધોરણ 10 ના વિદ્યાર્થી ની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ ને આધારે હોશિયાર મધ્યમ અને નબળા વિદ્યાર્થીની સંખ્યા કેટલી હશે?
- ધોરણ 10 ના વિદ્યાર્થીઓની કયા કયા વ્યવસાય ની પંસદગી હશે?
- ધોરણ 10 ના હોશિયાર વિદ્યાર્થીઓ કયો વ્યવસાય પંસદ કરતા હશે ?
- ધોરણ 10 ના મધ્યમવિદ્યાર્થીઓ કયો વ્યવસાય પંસદ કરતા હશે ?
- ધોરણ 10 ના નબળાવિદ્યાર્થીઓ કયો વ્યવસાય પંસદ કરતા હશે ?

4. અભ્યાસનું મહત્વ

પ્રસ્તુત સંશોધન વિદ્યાર્થીઓને પણ મદદરૂપ થશે. કારણ કે તેમને તેમની સિદ્ધિ અને અપેક્ષાઓ વચ્ચે દરેક વિદ્યાર્થી ઉંચા સ્વપ્ના જોવે તે સ્વાભાવિક છે. દરેકને મોટા થઈને કંઈક વિશેષ બનવું હોય છે. આ સ્વપ્ના તેમની નિહિત શક્તિ અથવા તો શૈક્ષણિક સિદ્ધિ સાથે જેટલા સંબંધિત હોય કેટલી તેમની ભવિષ્યની આકાંક્ષાઓ પૂર્ણ થવાની શક્યતા વધારે રહે છે. આથી સંશોધકે પ્રસ્તુત સંશોધન હાથ ધર્યું હતું. સંશોધકના પોતાના વિદ્યાર્થીઓમાં ધોરણ 10 માં ભણતા વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ અને તેમની વ્યવસાયિક અપેક્ષાઓ ની માહિતી મેળવી. આ બંને વચ્ચેનો સંબંધ શોધવાનો પ્રસ્તુત સંશોધનમાં પ્રયાસ કરેલ છે.

- પ્રસ્તુત સંશોધન વિદ્યાર્થીઓને પણ મદદરૂપ થશે. કારણ કે તેમને તેમની સિદ્ધિ અને અપેક્ષાઓ વચ્ચે મેળ બેસાડવામાં અનુકૂળતા રહેશે. વાલીઓને પણ આ સંશોધન મદદ થશે. કારણકે વાલીને પોતાના બાળકની કારકિર્દી તૈયાર કરવામાં આ સંશોધન દ્વારા થોડો ઘણો દિશા નિર્દેશ મળશે.

5. ક્ષેત્ર મર્યાદા

પ્રસ્તુત સંશોધનની મુખ્ય મર્યાદા એ છે. કે અહીં વિદ્યાર્થીની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ માપવા માટે તેમના ધોરણ નવમાં વાર્ષિક પરીક્ષામાં આવેલા પરિણામને ધ્યાનમાં લેવામાં આવ્યું છે. બીજી મર્યાદા એ છે કે તેમને ભવિષ્યમાં શું બનવું છે, તેને માટે વ્યક્તિગત પ્રશ્નોત્તરી કરીને માહિતી મેળવવામાં આવી છે. પ્રસ્તુત સંશોધન ના પરિણામો માત્ર અને માત્ર આ વિદ્યાર્થીઓ એટલે કે નમૂના ના વિદ્યાર્થીઓ પૂરતા જ લાગુ પડે છે.

6. વ્યાપવિશ્વ અને નમૂનો

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં વ્યાપવિશ્વ તરીકે નૂતન કેળવણી મંડળ સંચાલિત જે.વી મોદી હાઈસ્કૂલ સાવરકુંડલા ના ધોરણ 10 માં આ વર્ષે લણતા કુલ વિદ્યાર્થીઓ 48 ને વ્યાપવિશ્વ મા સમાવેશ કર્યો છે. વળી આ તમામ વિદ્યાર્થીઓને નમૂનામાં સમાવેશ કરેલો હોય અહીં વ્યાપ વિશ્વ એ જ નમૂનો છે.

7. ઉપકરણ

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં વિદ્યાર્થીઓની શૈક્ષણિક સિદ્ધિ તેમના ધોરણ નવ ના પરિણામ ને આધારે મેળવવામાં આવી છે. એટલે આ માહિતી મેળવવા માટે ઉપકરણ તરીકે ધોરણ-9ના વાર્ષિક પરીક્ષાના પ્રશ્નપત્રો જ ઉપયોગમાં લીધેલ છે. વિદ્યાર્થીઓની ભવિષ્યની આકાંક્ષાઓ જાણવા માટે તેમની રૂબરૂ મુલાકાત લઈને ઇન્ટરવ્યૂ પદ્ધતિથી તેમને પ્રશ્ન પૂછીને માહિતી મેળવવામાં આવે છે. એટલે અહીં ઉપકરણ તરીકે ધોરણ-9 ના વાર્ષિક પ્રશ્નપત્ર અને રૂબરૂ મુલાકાતના પ્રશ્નોત્તરીના પ્રશ્નો તેને ઉપકરણ તરીકે પ્રસ્તુત સંશોધનમાં લેવામાં આવેલ છે.

8. માહિતી એકત્રીકરણની રીત

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં વિદ્યાર્થી શૈક્ષણિક સિદ્ધિ જાણવા માટે ધોરણ નવ માં તેમના પરિણામને મેળવવામાં આવ્યું હતું. ગત વર્ષે આ સંસ્થામાં વાર્ષિક પરીક્ષા લેવામાં આવી હતી. તેમના રેકોર્ડ ઉપરથી તેમની માહિતી સીધી જ

પ્રાપ્ત કરવામાં આવી હતી અને અર્થઘટન માટે તેમની માહિતીમાં ટકાવારીનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. આ ઉપરાંત વિદ્યાર્થીઓની ભવિષ્ય માટેની આકાંક્ષાઓ જાણવા માટે તેમને ઇન્ટરવ્યૂ પદ્ધતિથી વ્યક્તિગત મળીને પ્રશ્ન પૂછીને માહિતી મેળવવામાં આવી હતી.

9. માહિતી વિશ્લેષણની રીત

પ્રાપ્ત માહિતીના વિશ્લેષણ માટે વિદ્યાર્થીઓને વિવિધ કેટેગરીમાં વિભાજિત કરી . આ કેટેગરીમાં ધોરણ 9 ની વાર્ષિક પરીક્ષામાં 60% કરતા વધારે ગુણ મેળવનારા હોશિયાર, 50થી વધુ 60 ટકા થી ઓછા ગુણ પ્રાપ્ત કરનાર મધ્યમ તથા 50 ટકા કરતા ઓછા ગુણ પ્રાપ્ત કરનાર વિદ્યાર્થી ને નબળા ગણવામાં આવ્યા હતા પ્રાપ્ત માહિતી ને અર્થઘટન માટે ટકા વારી નો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. ત્યારબાદ દરેક કેટેગરીમાં આવતા વિદ્યાર્થીઓની મુખ્ય આકાંક્ષાઓ કઈ છે. તે અલગથી નોંધવામાં આવી હતી અને જે તે કેટેગરીમાં જે તે કેટેગરીમાં આવતા વિદ્યાર્થીઓની આકાંક્ષાઓની તેમાં નોંધ લેવામાં આવી હતી.

10. પ્રાપ્ત પરિણામોનો અર્થઘટન અને તારણો

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં વિદ્યાર્થીઓની શક્તિ જાણવા માટે તેની ધોરણ નવ ની શૈક્ષણિક સિદ્ધિએટલે કે વાર્ષિક પરીક્ષા નો આધાર લેવામાં આવ્યો હતો. આ વાર્ષિક પરીક્ષાના આધારે વિદ્યાર્થીઓ નીચે પ્રમાણેના વિભાગમાં તેની માહિતી પ્રાપ્ત થઈ હતી.

કોષ્ટક 1: વિદ્યાર્થીનું કેટેગરીવાર વિભાજન

ક્રમ	વિદ્યાર્થીની કેટેગરી	વિદ્યાર્થીની સંખ્યા અને ટકા
1	હોશિયાર (60%) થી ઉપર	07 (14.60%)
2	મધ્યમ (50%-60%)ની વચ્ચે	23 (47.90%)
3	નબળા (50%) ની નીચે	18 (37.50%)

ઉપરોક્ત કોષ્ટકનો અભ્યાસ કરતા જણાય છે કે (1) કુલ 48 વિદ્યાર્થીમાંથી હોશિયાર વિદ્યાર્થીઓ 07 (15%) હતા. (2) કુલ 48 વિદ્યાર્થીમાંથી મધ્યમ વિદ્યાર્થીઓ 23 (48%) હતા. (3) કુલ 48 વિદ્યાર્થીમાંથી નબળા વિદ્યાર્થીઓ 18 (37%) હતા. (4) આ વિદ્યાર્થી જૂથમાં મધ્યમ અને નબળા વિદ્યાર્થીનું પ્રમાણ વધારે હતું, જ્યારે હોશિયાર વિદ્યાર્થીનું પ્રમાણ ઓછું હતું. વિદ્યાર્થીને રુબરુ મુલાકાત લઈને પ્રશ્નોત્તરી દ્વારા મેળવેલી માહિતીના આધારે તેઓની વ્યવસાય પસંદગીની માહિતી પ્રાપ્ત કરવામાં આવી હતી. જેમાં મુખ્યત્વે નીચે પ્રમાણે વિદ્યાર્થીએ વ્યવસાયપસંદ કર્યા હતા.

કોષ્ટક 2: વિદ્યાર્થીની વ્યવસાય પસંદગીની માહિતી

ક્રમ	વ્યવસાયનું નામ	વિદ્યાર્થીની સંખ્યા
1	ફોરેસ્ટર	8
2	પોલીસ	8
3	બીઝનેસ મેન	6
4	એન્જીનીયર	6
5	શિક્ષક	4
6	કલેક્ટર	3
7	ડોક્ટર	2
8	સંગીતકાર	2
9	વૈજ્ઞાનિક	1
10	સ્પોર્ટમેન	1
11	પ્રોફેસર	1

ઉપરોક્ત કોષ્ટકનો અભ્યાસ કરતા જણાય છે કે (1) 48 વિદ્યાર્થીમાંથી સૌથી વધુપસંદ કરેલ વ્યવસાય અને વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા પોલીસ 8, ફોરેસ્ટર 8, એન્જીનીયર 6, બીઝનેસમેન 6 હતા. (2) કુલ 48 વિદ્યાર્થીમાંથી વ્યવસાય શિક્ષક 4, કલેક્ટર 3, ડોક્ટર 2, સંગીતકાર 2, એટલા પસંદ કર્યા હતા. (3) કુલ 48 વિદ્યાર્થી માંથી પ્રોફેસર વૈજ્ઞાનિક, સ્પોર્ટમેન વ્યવસાય એક એક વિદ્યાર્થીએ પસંદ કર્યા હતા. (4) વકીલ, નર્સિંગ, વાહનચાલક, સી .એ, પાઈલોટ, તલાટી-મંત્રી, કલાર્ક, રેલ્વે, બેંક, પોસ્ટ જેવા વ્યવસાય એક પણ વિદ્યાર્થી પસંદ કર્યા નથી.

કોષ્ટક 3: હોશિયાર વિદ્યાર્થી દ્વારા પસંદ કરાયેલ વ્યવસાય

ક્રમ	વ્યવસાય નું નામ	વિદ્યાર્થી ની સંખ્યા
1	એન્જીનીયર	2
2	પ્રોફેસર	1
3	વૈજ્ઞાનિક	1
4	કલેક્ટર	1
5	પોલીસ	1
6	ડોક્ટર	1

ઉપરોક્ત કોષ્ટક નો અભ્યાસ કરતા જણાય છે કે હોશિયાર વિદ્યાર્થીઓના જૂથમાંથી 2 વિદ્યાર્થીઓએ એન્જીનીયર વ્યવસાય પસંદ કર્યો હતો. જ્યારે પ્રોફેસર, વૈજ્ઞાનિક, કલેક્ટર, પોલીસ, ડોક્ટર પસંદ કરનાર એક એક વિદ્યાર્થી હતા.

કોષ્ટક 4: મધ્યમ વિદ્યાર્થી દ્વારા પંસદ કરાયેલ વ્યવસાય

ક્રમ	વ્યવસાય નું નામ	વિદ્યાર્થી ની સંખ્યા
1	પોલીસ	6
2	બીઝનેસમેન	4
3	શિક્ષક	3
4	એન્જીનીયર	3
5	આર્મી	2
6	ફોરેસ્ટર	2
7	સંગીતકાર	2
8	કલેક્ટર	1

ઉપરોક્ત કોષ્ટક નો અભ્યાસ કરતા જણાય છે કે (1) મધ્યમ વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા પંસદ કરાયેલ વ્યવસાયમાં વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા પોલીસમાં 6, બીઝનેસમેન માં 4, શિક્ષકમાં 3, એન્જીનીયરમાં 3, આર્મીમાં 2, ફોરેસ્ટરમાં 2, સંગીતકારમાં 2, કલેક્ટરમાં 1 વિદ્યાર્થી હતા. (2) મધ્યમ વિદ્યાર્થી માંથી એક વિદ્યાર્થી એ કલેક્ટર થવાનું પંસદ કર્યું છે. એ તેની ક્ષમતા બહાર ગણાય બાકીના વિદ્યાર્થી ઓની અપેક્ષા તેમની ક્ષમતા અનુસાર સુસંગ ગણાય.

કોષ્ટક 5: નબળા વિદ્યાર્થી દ્વારા પંસદ કરાયેલ વ્યવસાય

ક્રમ	વ્યવસાય નું નામ	વિદ્યાર્થી ની સંખ્યા
1	ફોરેસ્ટર	6

2	आर्मी	4
3	बीऒनेसमेन	2
4	शिक्षक	1
5	स्पोऒसमेन	1
6	अेञ्जनीयर	1
7	डोकटर	1
8	पोलीस	1
9	कलेकटर	1

उपरोक्त कोषक नो अल्यास करता जलाय ऐ (1) नढणा विधार्थी द्वारा पंसड करायेल व्यवसाय मांथी विधार्थीओंनी संख्या डोरेस्टरमा 6, आर्मीमा 4, बीऒनेसमेनमा 2, अने शिक्षक, स्पोऒसमेन, अेञ्जनीयर, डोकटर, पोलीसमाव्यवसाय पंसड करनार अेक अेक विधार्थी हता. (2) नढणा विधार्थीओंअे मुष्यतेव डोरेस्टर अने आर्मीनो व्यवसाय पंसड कर्यो हतो.

11. तारथो

- आ विधार्थी जूथमां माध्यम अने नढणा विधार्थींनुं प्रमाण वधारे हतुं जयारे डोशियार विधार्थींनुं प्रमाण ओछु हतुं.
- कुल 48 विधार्थीमांथी सौथी वधु व्यवसाय पोलीस 8, डोरेस्टर 8, अेञ्जनीयर 6, बीसनेसमेन 6 अेटला पंसड कर्या हता.

Vidhyayana - ISSN 2454-8596

An International Multidisciplinary Peer-Reviewed E-Journal

www.vidhyayanaejournal.org

Indexed in: Crossref, ROAD & Google Scholar

- વકીલ, નર્સિંગ, વાહનચાલક, સી. એ. પાઈલોટ, તલાટી મંત્રી, કલાર્ક, રેલ્વે, બેંક, પોસ્ટ જેવા વ્યવસાય એકપણ વિદ્યાર્થી પંસદ કર્યા નથી.
- હોશિયાર વિદ્યાર્થીઓના જૂથ માંથી 2 વિદ્યાર્થીઓએ એન્જનીયર વ્યવસાય પંસદ કર્યો હતો. જયારે પ્રોફેસર, વૈજ્ઞાનિક, કલેક્ટર, પોલીસ, ડોક્ટર પંસદ કરનાર એક એક વિદ્યાર્થી હતા.
- મધ્યમ વિદ્યાર્થીમાંથી એક વિદ્યાર્થીએ કલેક્ટરથવાનું પંસદકર્યું છે એ તેની ક્ષમતા બહાર ગણાય બાકીના વિદ્યાર્થીઓની અપેક્ષા તેમની ક્ષમતા અનુસાર સુસંગ ગણાય.
- નબળા વિદ્યાર્થીઓએ મુખ્યતેવ ફોરેસ્ટર અને આર્મીનો વ્યવસાય પંસદ કર્યો હતો.

Vidhyayana - ISSN 2454-8596

An International Multidisciplinary Peer-Reviewed E-Journal

www.vidhyayanaejournal.org

Indexed in: Crossref, ROAD & Google Scholar

संदर्भसूचि

- ઉચાટ ડી. એ. (2000), સંશોધન વિશિષ્ટ પદ્ધતિઓ. રાજકોટ: સૌરાષ્ટ્ર યુનિવર્સિટી, ગુજરાત રાજ્ય.
- દેસાઈ એમ. જી અને દેસાઈ કે. જી. (1992). સંશોધન પદ્ધતિઓ અને પ્રવિધિ પાંચમી આવૃત્તિ, અમદાવાદ: યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, ગુજરાત રાજ્ય.
- શાહ, ડી. બી. (2005). શૈક્ષણિક સંશોધન. અમદાવાદ: યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, ગુજરાત રાજ્ય.
- શાહ ડો. દિપીકા ભદ્રેશ (2004). શૈક્ષણિક સંશોધન. પ્રથમ આવૃત્તિ. અમદાવાદ: યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, ગુજરાત રાજ્ય.